

Մ-91

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ
ԴՐԱՍՏԱՄԱՏ ԿԱՆԱՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՈԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Մեծաբոլոր սկայեթիոս
Կ. Շ. Շոփհանեթյանի

հեղինակից ժամ. 6.05.13թ. Շ. Ֆ. Մոխեթյան

ՄՈՎՍԵՍՅԱՆ ՀՈՎՍԵՓ ԻՄՐԱՅԵԼԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ
ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ
ԼԵԳԻՏԻՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ

ԻԳ.00.02.- «Քաղաքական ինստիտուտներ և գործընթացներ» մասնագիտությամբ
քաղաքական գիտությունների թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման համար
ներկայացված ատենախոսություն

ՍԵՂՄԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ 2013

Ատենախոսության թեման հաստատվել է Երևանի պետական համալսարանում

Գիտական ղեկավար

քաղաքական գիտությունների
դոկտոր, պրոֆեսոր
Մ. Մ. Մարգարյան

Պաշտոնական ընդդիմախոսներ՝

քաղաքական գիտությունների
դոկտոր Ա. Վ. Աթանեսյան

քաղաքական գիտությունների
թեկնածու Վ. Ռ. Քալաշյան

Առաջատար կազմակերպություն՝

Հայ-Ռուսական /Սլավոնական/
համալսարան

Ատենախոսության պաշտպանությունը տեղի կունենա 2013 թ. հունիսի 6-ին, ժամը
15.00-ին, ՀՀ ՊՆ ԱՌՀԻ-ում գործող ՀՀ ԲՈՅ-ի 056 «Քաղաքական գիտություններ և
միջազգային հարաբերություններ» մասնագիտական խորհրդի նիստում

Մասնագիտական խորհրդի հասցեն՝ ՀՀ 0037, ք. Երևան, Կ. Ուլունցու փողոց 56/6
Ատենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ ՀՀ ՊՆ ԱՌՀԻ-ի գրադարանում

Սեղմագիրը առաքված է 2013 թ. մայիսի 5-ին:

056 մասնագիտական խորհրդի
գիտական քարտուղար,
պատմական գիտությունների դոկտոր

Պ. Ա. Չորանյան

ԱՏԵՆԱՒՈՍՈՒԹՅԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ

ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ: Քաղաքական լեզվափոխության հիմնախնդր
ուսումնասիրումը արդիական է ժողովրդավարական կերպափոխման գործընթացու
գտնվող հասարակություններում, որոնք, հայտնվելով քաղաքական զարգացման ճգնա
ժամերի (բաշխման, մասնակցության, շարժունակության, նույնականացման, լեզվա
մության) մեջ, չեն կարողանում ապահովել ազգային անվտանգության ընդարձակվա
օրակարգի արդյունավետ իրականացումը: Ավելին, օգտվելով ժողովրդավարությա
որակի բնույթից, ժողովրդահաճ ուժերը, հեղափոխականացնելով ընտրազանգվա
քաղաքական ցածր գիտակցությունը, խաթարում են լեզվափոխությունը՝ ազգայի
անվտանգության ապահովման (այսուհետ՝ ԱԱ) համար ստեղծելով ներքին և արտաք
համաչափ-անհամաչափ նոր սպառնալիքներ: Հետխորհրդային նոր անկախաց
երկրներում տեղի ունեցած «գունավոր» կամ «պատրանքային» հեղափոխություններ
քաղաքակրթական, ինստիտուցիոնալ, սոցիալ-հոգեբանական և աշխարհաքաղաքակ
հիմքերի տարամիտվածությունը վերանայեցին «առաջին սերնդի ժողովրդավարների
իշխանության լեզվափոխման գծայնության արդյունավետությունը: Ուսումնասիրվ
թեմայի տիրույթներում ուշագրավ է նաև արաբական երկրների քաղաքակ
զարգացումների շիթայնությունը, որտեղ պատրանքային ժողովրդավարությա
դերակատարները ներծին ու արտածին նոր ազդակների օգնությամբ մերժեց
իշխանության ներկայացուցիչների լիազորությունների լեզվափոխությունը:

Քաղաքական լեզվափոխության նկատմամբ գիտական հետաքրքրությունը մեծացել
նաև գլոբալ կերպափոխումներով պայմանավորված, քանի որ զարգացած մեզապոլի
ներում գործառնվող միջնակության տարաբնույթ բախումայնությունը մարտահր
վեր է քաղաքական լեզվափոխությանը, որովհետև ստեղծում է «կենտրոն-ծայրամաս
անվտանգության քաղաքականության արժեքայնության բևեռացում: Ա
համատեքստում անհրաժեշտ է ուսումնասիրել զարգացում-լեզվափոխությու
համախմբում-անվտանգություն փոխհարաբերությունների բազմաչափությա
համադրականության հիմնախնդիրները՝ անցումից համախմբում հարացույց
ենթատեքստում բացահայտելով ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակար
իրականացման և ժողովրդավարության որակի միջև եղած կապը: Այս մոտեցմ
տիրույթներում արդիական է ՀՀ-ում ժողովրդավարական լեզվափոխության հաստատմ
հիմնախնդիրի ուսումնասիրումը՝ ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակար
ապահովման և ամբոխավարության, մարգինալության կանխման, ինչպես նաև ն
սպառնալիքների բացահայտման նկատառումներով: Հետևաբար անհրաժեշտ
կարևորել ժողովրդավարական լեզվափոխության ուսումնասիրման անհրաժեշտությու
գիտավերլուծական կառավարում իրականացնելու համար:

Ամփոփելով վերոգրյալը՝ կարևոր ենք հետազոտության արդիականություն
պայմանավորող հետևյալ հանգամանքները՝

- քաղաքական համակարգի զարգացման համատեքստում լեզվափոխությա
ուսումնասիրության անհրաժեշտություն՝ հաշվի առնելով ազգային անվտանգությա
ապահովման երաշխիքների հիմնախնդիրները,
- քաղաքական լեզվափոխման տիրույթներում ազգային անվտանգության ն
օրակարգի իրականացման հարցը,
- ժողովրդավարական լեզվափոխության ապահովում ՀՀ-ում անվտանգությա
սոցիալական տարածության ընդարձակման դիմամիկայում,

• սոցիալ-քաղաքական ցանցերի դերը՝ ՀՀ-ում ազգային անվտանգության քաղաքականության արդիականացման գործընթացում,

• ցանցակենտրոնությամբ գործառնվող ժողովրդավարական լեգիտիմության և կայուն զարգացման միջև եղած կապի հիմնավորումը՝ որպես ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման արդիականացման ռազմավարական հիմնախնդիր,

• «Լավ կառավարումը» որպես ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման նոր սպառնալիքների կանխման գրավական՝ անցումից-համախմբում տիրույթներում,

• Խաղաղության մշակույթը՝ ՀՀ ժողովրդավարական լեգիտիմության և ռազմավարական կայունության փոխհարաբերությունների արդյունք:

Հետազոտության հիմնական նպատակներն ու խնդիրները: Սույն ատենախոսության հիմնական նպատակը քաղաքական լեգիտիմության իրև ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման երաշխավորի ուսումնասիրությունն ու տեսական առաջարկությունների մշակումն է: Ժողովրդավարական քաղաքական լեգիտիմության հաստատման նկատառումներով իշխանության համակարգի քաղաքական փոխակերպումների արդյունավետության դիտարկումն է՝ ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակարգի սոցիալական տարածության արդիականացման միջոցով: Միևնույն ժամանակ քաղաքական լեգիտիմությունն ուսումնասիրվել է ՀՀ ազգային անվտանգությանն ուղղված ներդաշնակ-աններդաշնակ նոր սպառնալիքները կանխատեսելու, ինչպես նաև ժողովրդավարական համախմբման համար: Նշված նպատակի իրականացման նկատառումներով առաջարկում ենք հետևյալ կոնկրետ խնդիրները.

• **ուսումնասիրել** քաղաքական լեգիտիմության մոդելները՝ որպես բնականոն արդիականացման գործընթացի արդյունք,

• **դիտարկել** ԱԱԱ ընդարձակված օրակարգի և իշխանության իրականացման մշակույթի լեգիտիմացման փոխալայնամակրվածությունը,

• **բացահայտել** քաղաքական լեգիտիմության և գերիշխանության համակարգատեղծ սկզբունքները՝ ԱԱԱ գործընթացում,

• **վերլուծել** քաղաքական իշխանության լեգիտիմացումը որպես ՀՀ-ում ԱԱԱ վերաբերյալ գիտելիքների շարունակական նորարացման գործընթաց,

• **հիմնավորել** քաղաքական լեգիտիմացման ազդեցությունը խաղաղության մշակույթի և ռազմավարական մասնակցության գործառնման վրա, որոնք իրենց դերային առանձնահատկություններով՝ ՀՀ ԱԱԱ բնականոն արդիականացման պատասխանատուներն են,

• **մշակել լեգիտիմության անկումը** կանխող կառուցակարգեր՝ ՀՀ ԱԱԱ գործընթաց ներառելով լավ կառավարման սկզբունքները,

• **վերլուծել լեգիտիմացումից լեգիտիմություն տիրույթներում անվտանգապահական արժեքների փոխհարաբերությունը՝ հիմնավորելով** բնականոն արդիականացման անհրաժեշտությունը,

• **կարևորել** էլիտաների համագործակցությունը, որի օգնությամբ «Հայկական աշխարհի» տիրույթներում կստեղծվի նոր քաղաքական տեսք՝ հիմնված ազգային մրցունակության բարձրացման և նոր աշխարհակարգի կայացման գործընթացի մասնակցության վրա:

Հետազոտության ընդհանուր մեթոդաբանությունը: Հիմնախնդրի ուսումնասիրության մեթոդների ընտրության հարցում որոշիչ են քաղաքական գիտության զարգացման արդի հրամայականները: Քաղաքական լեգիտիմության ուսումնասիրությունն իրականացվել է քաղաքական փիլիսոփայության, անցումագիտության, համախմբագիտության, քաղաքական սոցիոլոգիայի, քաղաքական մարդաբանության, քաղաքական հերմենևտիկայի, նեթոլոգիայի (ցանցագիտության), ինչպես նաև անվտանգագիտության (սեկյուրիտոլոգիա) շրջանակներում: Նշված գիտաճյուղերի

տիրույթներում օգտագործվել է ինչպես համակարգային, այնպես էլ նվարքաբանական մեթոդաբանությունը՝ զուգամիտելով քաղաքական լեգիտիմության ինստիտուցիոնալ, սոցիալ-հոգեբանական և քաղաքակրթական մոտեցումներ: Կիրառվել են նաև սիներգետիկ և աքսիոլոգիական մեթոդները: Այս ամեն հնարավորություն է տվել քաղաքական լեգիտիմությունը՝ որպես ՀՀ ԱԱԱ երաշխավորի դիտարկել բազմավեկտորության մեջ՝ կարևորելով ժողովրդավարական անցում համախմբում գործընթացի տարբերությունները:

Ուսումնասիրության առարկան: Ցանցային կառավարման պայմաններում ազգային անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրների ուսումնասիրումն քաղաքական իշխանության լեգիտիմության համատեքստում:

Ուսումնասիրության օբյեկտը: ՀՀ ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակարգի ապահովման քաղաքականությունն է՝ ժողովրդավարական լեգիտիմության հաստատում, ինչպես նաև խաղաղության մշակույթի արդիականացման պայմաններում:

Հիմնախնդրի գիտական մշակվածության աստիճանը: Դեռևս այսօրվա աշխարհի իշխանության հեղինակությունը, արդարությունը, նրա նկատմամբ ունեցած հավանությունը են Պլատոնը, Արիստոտելը, Ցիցերոնը, Պոլիբիոսը, Պլուտարքոսը և այլն: Վաղ վերածննդից հումանիստական պահանջների ոգուն համահունչ Աստծո բացարձակ իշխանությունը սահմանափակվեց քաղաքացիական հումանիզմով, որի հիման վրա բացատրվում էր Ազգ-պետության («Stato») իշխանության լեգիտիմությունը: Որպես Ազգ-պետության տեսաբան՝ Ն. Մաքսվելին (1469-1527) առաջինն էր, որ տարանջատ պետությունը հասարակությունից և Տիրակալին (Պրինցեպա) դիտարկելով որպես ազգային պետության անվտանգության երաշխավոր՝ հիմնավորեց պետական իշխանության լեգիտիմության երկհիմք բնույթը՝ ՈՒԺ/ԽԱՐԿԱՎԱՆՔ ՀԱՍԱԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆ/ԱԶԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ («մաքիավելյան կենտավրոս»)։ «Իմաստը Տիրակալը պետք է միշտ հոգա, որ իր հպատակները բոլոր հանգամանքներում տիրոջ պետության նկատմամբ հավատի, վստահության պահանջումը ունենան»²:

16-17-րդ դարերից սկսած Ազգ-պետության ձևավորմանը նոր դերակատարություն էր ավանդել վերահիմաստավորեց պետական իշխանության լեգիտիմության կրոնական մոտեցումը՝ ռազիոնալացնելով իշխանական հարաբերությունները: Արդևանգլիական բուրժուական հեղափոխությունից հետո հասարակական առաջընթաց աշխարհիկացման ապահովման, ինչպես նաև գերիշխանության ավանդական ազատական մոդելների հիմնավորման նպատակով Թ. Հոբսը և Ջ. Լոքը կարևորեց քաղաքական լեգիտիմության և անվտանգության փոխալայնամակրվածությունն «պակտային» տրամաբանությունը³: Լեգիտիմության և լեգիտիմացման ժամանակակից մոտեցումների հիմքում Մ. Վեբերի (1864-1920) տեսությունն է⁴, որը իշխանության

¹ Stū Πλατων.Сочинения. В 3-х мм. М., Мысль, 1968-1971; Аристотель. Сочинения. В 4-х мм, М., Мысль, 1976-1984; Цицерон Марк Туллий. О государстве. О законах. О старости. Об обязанностях. Речи. Письма. Предисл. Е. И. Егунова, М. 1999; Полибий. Всеобщая история. В 3-х м. СПб., 1994:

² Stū Макиавелли Н., Сочинения Государь, Изд. 2-е, М., Наука, 2002 , с. 60, 74-75

³ Stū Гоббс Т. Левнафан, или материя, форма и власть государства церковного и гражданского. - М., Мысль, 2001, Локк Джон. О государственном правлении. Избранные философские произведения. Под общ. ред. А. А. Макаровского, Издательство социально-экономической литературы. М.-1960:

⁴ Stū Вебер М. Типы легитимного порядка: условия и право// Вебер М. Избранные произведения.М., 1990. С. 638—643; Вебер М. Сословия и классы. Перевод с немецкого А. Б. Рахманова// Вестник Московского университета. Сер. 18. Социология и политология, No. 4, 2003; Вебер М.. Хозяйство и общество. Часть I. Экономика, общественное устройство и власть§, глава III. «Типы господство и их отношение к экономике Сокращенный и адаптированный перевод с нем. Е. Ляпуновой// под ред Н. Головин

պետության-հասարակության ինստիտուցիոնալ գործունեության արդյունավետությունը պայմանավորեց լեգիտիմության արժեքային բազմաչափությամբ: Բացահայտելով հպատակվելու և ենթարկվելու դրդապատճառները, լեգիտիմության արդարացման և լեգիտիմ գերիշխման տեսակները՝ Մ. Վեբերը լեգիտիմությունը ներկայացրեց որպես անհատների կողմից հասարակական կապերով պայմանավորված ենթարկման հստակ և կանոնավոր կարգ:

Հանրագումարելով XX դարի 50-60 թթ. Աֆրիկայի, Ասիայի և Լատինական Ամերիկայի նոր անկախացած պետությունների արդիականացման փորձը՝ ակադեմիական վերլուծական կենտրոններում քաղաքական գարգացման ճգնաժամերի հաղթահարման շուրջ ծավալվեցին բուռն բանավեճեր: Լեգիտիմության ճգնաժամի հիմնախնդիրն սկսեց ուսումնասիրվել պլուրալիստական սկզբունքների ներդրման օրինաչափությունների և առանձնահատկությունների համատեքստում⁵: Այս շրջանակներում կարևորվեց քաղաքական լեգիտիմության ինստիտուցիոնալացման մոդելը, որի հիմքի վրա էլ հարաբերական անկախության մեջ ուսումնասիրվեցին մարզինալության, դեմագոգիայի և մանիպուլյացիայի մակարդակները տեղեկատվա-հաղորդակցական տարաբնույթ հոսքերի բազմաչափության տիրույթներում⁶: Ավելին, Դ. Իստոնը, նորովի մեկնաբանելով Մ. Վեբերի լեգիտիմության տեսությունը, այն դրեց քաղաքական համակարգի իր տեսության հիմքում⁷: Իսկ Ս. Լիփսեթը քաղաքական համակարգի կայունությունը պայմանավորեց լեգիտիմացման դիմամիկայով⁸:

20-րդ դարի 60-ականներից «Հոմոնական ակումբի» տեսաբանները, գիտատեսնի-

կական հեղափոխության առաջընթացի տարաբնույթ արդյունքներով պայմանավորված առաջարկեցին ապահովել համընդհանուր անվտանգություն Մարդու էկոլոգիա տիրույթներում¹⁰: Այս համատեքստում գարգացման տեսաբանները քաղաքական լեգիտիմության ճգնաժամի հաղթահարման համար և խաղաղության մշակույթի փոխհարաբերությունների շեշտադրմամբ փորձեցին կանխել «ծայրամաս-կենտրոն» խզումները՝ հանուն համընդհանուր ռազմավարական անվտանգության¹¹: Նմանօրինակ մոտեցման արդյունքում, քաղաքական լեգիտիմության ճգնաժամը դիտարկելով որպես մշակույթի պատրանքային կերպափոխման արդյունք, Յ. Հաբերմասը կարևորեց ռացիոնալիզմի և իռացիոնալիզմի փոխհարաբերությունները, որի առկայությամբ է պայմանավորված սոցիալական գիտելիքի արդիականացումը¹²: Արդեն 20-րդ 1990-ականներին «խաղաղության հետազոտությունների կոպենհագենյան դպրոցը» ձևավորած Յոն Գալթունգի, Բարրի Բուզանի և ուրիշ հետազոտողների գաղափարները «կոչուտ» «փափուկ» անվտանգություն ապահովող մեխանիզմի մասին շեշտադրեց ռազմավարական մասնակցության և ժողովրդավարական լեգիտիմության կողմնակից սոցիալական դերակատարների արդիականացման հիմնախնդիրը¹³:

Կերպափոխվող հասարակություններում առկա անորոշությունների կանխման նկատառումներով քաղաքական լեգիտիմության և նրա ճգնաժամի հաղթահարման նկատառումներով Ս. Հանթինգթոնը, Ա. Լեյփսեթը, Ա. Պշևորկովսկին, Ֆ. Չաքարիան կարևորեցին ընտրագանձվածի քաղաքական գիտակցության, ժամանակի պատրանքային իրական ընկալումների, համամարդկային և ազգային անվտանգության ապահովման արդիականացման հիմնախնդիրները՝ անընդհատ փոփոխվող («Արևմուտքը և մնացյալ աշխարհը», «քաղաքական շուկայի արդիականացում», «կենտրոն-ծայրամաս») տեղեկատվահաղորդակցական ցանցային տարածություններում¹⁴: Նմանօրինակ մոտեցումը նդարձակեց քաղաքական լեգիտիմության արժեքային համակարգը՝ որպես գերակ-

http://www.soc.ru:8101/persons/golovin/r_weber2.html. Вебер М., Избранное. Образ общества: Пер. с нем.-М.: Юрист, 1994:

⁵ St'u Миллс Ч. Властвующая элита.- М.: Мир, 1959; Миллс Ч. Социологическое воображение // пер. с англ. О. А. Оверемко. Под общей ред. и с предисловием Г. С. Батыгина.-М.: Издательский Дом Стратегия, 1998; Бурдьё Пьер. Дух государства: генезис и структура бюрократического поля. Российско-французского центра социологии и философии Института социологии Российской Академии наук, Институт экспериментальной социологии, СПб.:Алетейя1999; Жувенель Б. де Власть.Естественная история ее возрастания, Пер. с франц.В.П.Гайдамика, М.,ИРИСЭН.Мысль, 2010, Блондель Ж., Политическое лидерство: путь к всеобъемлющему анализу. перевод с англ. Квашнин Г. М.; М.- Российская академия управления, 1992; Нозик Р., Анархия, государство и утопия. пер. с англ. Б. Пинскера под. ред. Ю. Кузнецова и А. Куряева.- М.: ИРИСЭН, 2008, Musonda M. Anthony, Political legitimacy: The quest for the moral authority of the state, a philosophical analysis, LMU Bibliothek, Munchen, 2006;

⁶ St'u Лиотар Жан-Франсуа Состояние постмодерна, пер. с франц. Н.А.Шматко,М.,Изд. АЛТЕЙЯ,1998; Политическая наука: новые направления, под ред. Р. Гудина и Х. Д. Клингеманна. Научный редактор русского издания профессор Е. Б. Шестопал. Вече.-М.: 1999; Кастельс М., Информационная эпоха: экономика, общество и культура: Пер. с англ. под научн. Ред. О.И. Шкаратина. – М., ГУ ВШЭ, 2000; Уэбстер Ф., Теория информационного общества /Пер. с англ. М. В. Арапова, Н В. Малыхиной; Под ред. Е. Л. Вартаковой. – М., Аспект Пресс, 2004; Инглхарт Р. Постмодерн: Меняющиеся ценности и изменяющиеся общества.ПОЛИС, No.4; Хойслинг Р.Социальные процессы как сетевые игры.Социологические эссе по основным аспектам сетевой теории.Пер. с нем./ Пер. с нем.Б.Скуратова, Н. Полякова, М.: Логос- Альтера, 2003; Rhodes R. A. W., Binder Sarah A., Rockman Bert A. The Oxford Handbook of Political Institutions. New York, Oxford University Press Inc., 2006; March James G. and Olsen Johan P. Rediscovering institutions: the organizational basis of politics. New York, Free Press, 1989:

⁷ St'u Easton D., System analysis and its classical critics. The political science reviewer, Vol. III, 1973, 269-301, http://www.mmsi.org/pr/03_01/easton.pdf, 20.09.2012, 14:17:

⁸ St'u Lipset S. M., Political man: the Social Bases of Politics. Johns Hopkins University Press, Michigan, 1981

⁹ St'u Мелоуз Л., Рандере Й., За пределами роста. М., Прогресс-Универс. 1994; Печчен А., Человеческие качества. М., Мир 1984; Форрестер Л., Мировая динамика: пер. с англ. – М.:ООО Изд. АСТ, 2003; Ганрильшин Б. К эффе́ктивным обществам: Пути в будущее: доклад Римскому Клубу. Киев, Гнозис 2009. Вайцеккер Э., Ловинс Э., Ловинс Л. ФАКТОР ЧЕТЫРЕ. Затрат — половина, отдача — двойная. Новый

доклад Римскому клубу. Перевод А. П. Заварницына и В. Д. Новикова под ред. академика Г. А. Меся М.: Academia, 2000:

¹⁰ St'u Бейтсон Г., Экология разума. Избранные статьи по антропологии, психиатрии и эпистемологии / Пер. с англ. М., Смысл, 2000, Tom Lombardo The Future Evolution of the Ecology of Mind, Center for Future Consciousness 2009 www.odysseyofthefuture.net: (14.11.2012)

¹¹ St'u Кеннеди П., Вступая в двадцать первый век, Пер. с англ. / М., Издательство “Весь мир”, 1997

Луман Никлас Власть, Пер. с нем. А. Ю. Антоновского, М. 2001:

¹² St'u Jurgen Habermas, Legitimation Crisis, Great Britain, 1973:

¹³ St'u Գալթունգ Յ., Խաղաղություն խաղաղ միջոցներով. Խաղաղություն և հավանարտություն գարգացում և քաղաքակրթություն, ՍՉԱԿ, Եր., 2005, Buzan Barry. People, states and fear: the national security problem in international relations. Great Britain, Biddies Ltd., 2007, Bain William. The empire security and the safety of the people. Routledge, Taylor&Francis group, NY, 2006, Kari Laitinen. "Reflect the Security Border in the Post-Cold War Context" // International Journal of Peace Studies. Volume 6, Number 4, autumn - Winter 2001, http://www.gmu.edu/programs/icar/ijps/vol6_2/Laitinen.htm (01.03.2012) :

¹⁴ St'u Хантингтон С., Политический порядок в меняющихся обществах. – М., Прогресс-Традиция, 2001; Хантингтон С., Третья волна. Демократизация в конце XX века / Пер. с англ.-М., Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2003; Хантингтон С., “Кто мы? Вызовы американской национальной идентичности, Транзиткнига, М., 2004; Лейпхарт А., Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / Пер. с англ. Под ред А.М. Салмина, Г.В.Каменской. – М., Аспект Пресс, 1997; Пшеворский А., Демократия и рынок. Политическое и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке. Пер. с англ./ Пор ред. проф. Бажанова В. А. – М., Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН); Хелд Д и др., Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура / Пер. с англ. В.В. Сапова и др., М., Праксис, 2004; Алмонд Г., Верба С., Гражданская культура и стабильность демократии / Полис, 1992, N 4, Горбачев М.С. и др., Грани глобализации. Трудные вопросы современного развития., М., Альпина Паблишер, 2003; McFaul M., The Forth Wave of Democracy and Dictatorship. Noncooperative Transitions in the Postcommunist World, World Politics, 2002, January; Zakaria Fareed. The Post-American World. NY, W. W. Norton & Company Inc., 2008:

յութուն դիտարկելով մարդու իրավունքների և խաղաղության մշակույթի արդիակա-
նացումը¹⁵: Վերոշարադրյալը դրդեց հատուկ ուշադրություն դարձնել ազգային
անվտանգության ռազմավարության մշակման գործընթացին՝ կարևորելով «անցում-
համախմբում» հարացույցի բազմակողմանի ուսումնասիրումը¹⁶:
Ինստիտուցիոնալացման («աֆրիկյան», «եվրոպական», «արևելյան»,
«հետխորհրդային») ճգնաժամերի արդյունքում առաջացած բազմամակարդակ քաղա-
քակրթական ամորտիզացիայի կանխման նկատառումներով սիներգետիկական
մոտեցման օգնությամբ¹⁷ մշակվեցին նոր կառուցակարգեր: Վերջինս, բարձրացնելով
համագործակցության կազմակերպման աստիճանը, կանխում է ազգային անվտանգու-
թյան դեմ ուղղված ներդաշնակ և աններդաշնակ նոր սպառնալիքները ինչպես աստի-
ճանակարգային, այնպես էլ ցանցային կառավարման միջոցով¹⁸: Բազմաբովանդակ
մասնագիտական գրականության առկայությունը դեռևս չի նշանակում, որ քաղաքական
լեզվափոխության թեման սպառված է կերպափոխման գործընթացում գտնվող
հետխորհրդային երկրների համար: Այսօր արդեն ժողովրդավարացման «երրորդ ալիքի»
շրջանակներում գտնվող երկրների փորձագետները հսկայածավալ նյութ են կուտակել
այդ երկրների քաղաքական համակարգի լեզվափոխման որակի (վստահություն,
արդարություն, հեղինակություն, հավատ) չափանիշներ վերաբերյալ¹⁹: Մշակելով երկա-
կի լեզվափոխության սկզբունքներ՝ կարևորվեց արդյունքի, ժամանակի, սթրեսի կառավա-
րումը անվտանգության ընդարձակված օրակարգի իրականացման քաղաքականության
սիրույթներում²⁰:

¹⁵ St u Kinley David. Civilising globalization: human rights and the global economy. Cambridge
University Press, UK, 2009; Kaarbo Juliet, James Lee Ray. Global Politics, 10th edition,
WADSWORTH CENGAGE learning, Boston, MA, 2011; Siby K. Joseph Towards an Understanding of a
Culture of Peace, 2005 <http://www.gvpwardha.in/documents/books/culture-of-peace/4.pdf>, (10.11.2012);
Josef De Rivera Assessing the Basis for a Culture of Peace in Contemporary Societies, Journal of Peace
Research, vol. 41, no. 5, 2004, http://web.pdx.edu/~abyron/peace_ed/Wk4/culture1.pdf; Philippe Tunamsifu
Shirambere CULTURE OF PEACE II: GOOD GOVERNANCE, July 2011:

¹⁶ St u Модернизация и политика в XXI веке/ отв. ред. Ю. С. Оганисян; Ин-т социологии РАН.-М.:
Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2011; Иноземцев В. Л. Демократия и модернизация:
к дискуссии о вызовах XXI века/ Центр исследований постиндустриального общества; Вступ. Статья В. Л.
Иноземцева.-М.: Европа, 2010; Мировая политика в условиях кризиса. Под. ред. С. В. Кортунова.-М.:
Аспект Пресс, 2010:

¹⁷ St u Пригожин И. Стенгерс И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой. - М.: Эдиториал
УРСС, 2000.; Эвелинг В., Энгель А., Физика процессов эволюции, М., Эдиториал УРСС, 2001; Малинецкий
Г.Г., Хаос. Структуры. Вычислительный эксперимент: Введение в нелинейную динамику. М., Эдиториал
УРСС, 2000; Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусство. М., Прогресс-
Традиция, 2000; Арнольд В.И., Теория катастроф. М., Наука, 1990; Табор М., Хаос и интегрируемость в
нелинейной динамике. Пер. с англ., М., Эдиториал УРСС, 2001.

¹⁸ St u Кин Дж., Демократия и гражданское общество, Пер. с англ., Послесл. М.А. Абрамова, М., 2001;
Политическая наука: новые направления, Под. ред. Р. Гудина и Х.-Л. Клингеманна, М., 1999; Глушенко В.
Государствология и правология:Кризисология государства, государственное антикризисное
управление,М.: ИП ГВВ, 2012;

¹⁹ St u <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=1>

²⁰ St u Richard A. Couto The Politics of Terrorism: Power, Legitimacy, and Violence, Toward
Development of Politics and the Political Vol. 6, No. 1, March 2010; Peter Koller On the Legitimacy of
Political Communities, RMM Perspectives in Moral Science 2009, <http://www.rmm-journal.de/>; Daniel
Gaus The Dynamics of Legitimation Why the study of political legitimacy needs more realism, ARENA
Working Paper September 2011, <http://www.arena.uio.no/>; Anthony M. Musonda Political Legitimacy:
The Quest for the Moral Authority of the State, A Philosophical Analysis, Munchen, LMU Bibliothek
2006; Alexander Maxwell A Brief History of Political Legitimacy: Demotic Ideology and the Spread of
Democracy, Nebula 7.4, December 2010; David Brown Civil Society Legitimacy and Accountability:

ՀՀ ազգային անվտանգության ռազմավարության ապահովման գործընթացը
համապարփակ ուսումնասիրվել է զեներալ-մայոր Յ. Ս. Քոթանջյանի²¹ կողմից: Նրա
նորագույն մոտեցումները արմատապես ընդարձակեցին անվտանգության ապահովման
սոցիալ-քաղաքական տարածությունը՝ շեշտադրելով, որ հայության համար «Ազգային
անվտանգությանն ուղղված ներքին և արտաքին ներդաշնակ-աններդաշնակ սպառնա-
լիքներին համակողմանի պատասխանելու համար կարևոր է մասնակցել նոր աշխարհա-
կարգի կայացման և լինելիության գործընթացին»²²:

ՀՀ ռազմական անվտանգության և ընդհանրապես ազգային անվտանգության բնագա-
վառին առնչվող քաղաքական-իրավական հիմնախնդիրներն ուսումնասիրել է Տ. Քոչարյանը
ըստ բազմակողմ և երկկողմ ձևաչափերի խմբավորելով ՀՀ համագործակցությունը ՀԱՊԿ-
ին, ՆԱՏՕ-ին և ԵԱՀԿ-ին, ինչպես նաև ՌԴ-ին, ԱՄՆ-ին և մյուս երկրների հետ²³:

«Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի կողմից 2003 թ. իրականացրած
դրամաշնորհի շրջանակներում ուշագրավ են Ս. Շահգեղյանի, Ս. Սաֆարյանի և Ա.
Աղայանի գրքույկները՝ նվիրված ազգային անվտանգության ապահովման առանձնա-
հատկություններին²⁴:

Ուսումնասիրվող հիմնախնդիրը հայ իրականությունում համակարգված ուսում-
նասիրված չէ, սակայն հայ գիտնականներ Գ. Քեռյանը, Գ. Հարությունյանը, Ա. Ենգոյանը,
Լ. Շիրինյանը, Տ. Թորոսյանը²⁵ իրենց հետազոտությունների շրջանակում մասնակիորեն
անդրադարձել են իշխանության լեզվափոխմանը:

Issues and Challenges, Hauser Center for Nonprofit Organizations Harvard University January 2007,
www.hks.harvard.edu/hauser/PDF_XLS/workingpaper_32.pdf:

²¹ Տե՛ս Քոթանջյան Հայկ Ս. Հայաստանի ազգային անվտանգության ռազմավարության մշակման
ուղեցույցները տարածաշրջանային անվտանգության ճարտարապետության համատեքստում, Եր.,
ՀՀ ՊՆ Դ. Կանանյանի անվան ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ,
2008; Քոթանջյան Հայկ Ս. Հակամարտության էթնոքաղաքագիտություն: Հայաստանի ռազմական
քաղաքականության և ազգային անվտանգության հիմունքները / Հ. Ս. Քոթանջյան, Եր., ՀՀ ՊՆ Դ.
Կանանյանի անվան ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, 2010.
Քոթանջյան Հայկ Ս. Անվտանգության քաղաքագիտական պրոբլեմներ. ԽՍՀՄ վերակառուցում-
Ղարաբաղ, Հայաստան, Անդրկովկաս-Աֆղանստան, Եր., ՀՀ ՊՆ Դ. Կանանյանի անվան ազգային
ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ, 2009:

²² Քոթանջյան Յ. Ս. – Հայաստանի ազգային անվտանգության ռազմավարության մշակման
ուղեցույցները տարածաշրջանային անվտանգության ճարտարապետության համատեքստում. –
Եր.: ՀՀ ՊՆ Դ. Կանանյանի անվան ազգային ռազմավարական հետազոտությունների ինստիտուտ,
2008, էջ 301-302

²³ Տե՛ս Քոչարյան Տ. Հայաստանի Հանրապետության ռազմական անվտանգության ապահովումը
ազգային անվտանգության համատեքստում, Եր.: ԵՊՀ իրատ., 2012:

²⁴ Տե՛ս Շահգեղյան Ա. Ազգային անվտանգություն. հասկացությունը, էությունը, ձևավորումը,
առանձնահատկությունները, Եր., «Նորավանք» ԳԿՀ, 2003; Սաֆարյան Ա. Ազգային անվտա-
նգություն. հասկացությունը, էությունը, ձևավորումը, առաջնահերթությունները, Եր., «Նորավանք»
ԳԿՀ, 2003, Աղայան Ա. Ազգային անվտանգություն. հասկացությունը, էությունը, ձևավորումը,
առաջնահերթությունները, Եր., «Նորավանք» ԳԿՀ, 2002:

²⁵ Տե՛ս Հարությունյան Գ. Սահմանադրությունից՝ սահմանադրականություն, Եր., Նժար, 2004;
Հարությունյան Գ. Սահմանադրական մշակույթ. պատմության դասերը և ժամանակի մարտա-
հրավերները, Եր., Նժար, 2005; Քեռյան Գ. Քաղաքական կուսակցությունների տիպաբանությունը,
Եր., «Կան Արյան», 2002; Енгоян А. П. Идеологические основы социально-политических трансформаций
в постсоветской Армении / Отв. ред.: К. А. Мирумян.-Ер.: Изд-во РАУ, 2011; Арутюнян С. Փ.,
Идентичность: от теории к практике- монография.-Ер.: Тигран Мец, 2011; Adaiññi A. Ióáëë-iáý
ñëëðëëá è ðáðñëñáëë ñáððáññé ñëëðëë-áñéñé ðëðíðëëë // Áðëëáðáññé ñáð-ñ-ñáðçñáðáëññáñ ðññáñ
ñðáááñé, N. 10 (16), 2005; Թորոսյան Տ. Հասարակական համակարգի հետխորհրդային
տրամաֆորմացիա, Եր., «Գիտություն» իրատ., 2006:

Լեզիտիմության հիմնախնդիրն որպես ՀՀ քաղաքական արդիականացման և զարգացման բաղադրիչ, համակարգված ուսումնասիրել է Մ. Մարգարյանը²⁶:

Քաղաքական լեզիտիմության՝ որպես ՀՀ ԱԱ Երաշխավորի համակողմանի ուսումնասիրման համար օգտվել ենք նաև «Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարություն»²⁷ և «Հայաստանի Հանրապետության տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգ»²⁸ փաստաթղթերից, ինչպես նաև ՀՀ Նախագահի, ՀՀ ԱԺ, ինչպես նաև ՀՀ կառավարության համացանցային համապատասխան կայքերից²⁹: Օգտագործել ենք նաև «Հայաստան 2020» սցենարների ժողովածուն, որի օգույթամբ հիմնավորել ենք ՀՀ ինքնակազմակերպման գործընթացը՝ որպես լեզիտիմացման արժեքային հենք: Չնայած բազմաբովանդակ գիտական և կիրառական գրականության առկայությանը քաղաքական լեզիտիմությունը բավարար չափով ուսումնասիրված չէ՝ պայմանավորված ՀՀ-ում ինչպես ամբողջավարտության ու մարզիմալության կանխման, այնպես էլ քաղաքակրթական փոխակերպումների համատեքստում անվտանգության ընդարձակված օրակարգի գործառնման հրամայականներով:

Գիտական նորույթը: Ընտրված հիմնախնդրի բազմաշերտայինությունը եմբողջում է համալիր ուսումնասիրում ժողովրդավարական անցումից համախմբման, ինչպես նաև խաղաղության մշակույթի հաստատման տիրույթներում: Վերլուծելով քաղաքական լեզիտիմության հիմնախնդիրները՝ ատենախոսության մեջ համակարգված և լուսաբանված են ցանցային կառավարման պայմաններում ՀՀ-ում ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակարգի հաստատման առանձնահատկությունները: Ըստ այդմ արձանագրել ենք գիտական նորույթ պարունակող հետևյալ արդյունքները:

1. Բացահայտվել է ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման գործընթացում քաղաքական լեզիտիմության դերակատարների փոխհարաբերությունները ցանցային, կետային և աստիճանակարգային բազմաչափ տեխնոլոգիաներով համակարգելու անհրաժեշտությունը: Սոցիալ-քաղաքական տարածության բազմանակարգակության նման դիտարկումը հնարավորություն կտա ՀՀ-ում լեզիտիմություն ապահովել «ազգային ոգու» արդիականացման միջոցով:

²⁶ Տե՛ս Մարգարյան Մ., Լեզիտիմության հիմնախնդիրը քաղաքական զարգացումներում.- 21-րդ դար («Նորավանք» գիտակրթական հիմնադրամի հանդես), 2007, N 3 (17); Մարգարյան Մ., Ընտրանու տիպերը և իշխանության լեզիտիմության հիմնահարցերը, «Հանրային կառավարում» գիտ.հանդես, ՀՀՊԿԱ, 2007, N 1; Մարգարյան Մ., Քաղաքական լեզիտիմության հիմնախնդիրը քաղաքակրթական փոխակերպումների համատեքստում. Սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի տարեգիրք, Եր., ԵՊՀ հրատ., Մարգարյան Մ. Քաղաքական ընտրանին և ժողովրդավարական անցման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում, Եր., «Պետական ծառայություն» հրատ., 2006; Մարգարյան Մ. Քաղաքական արդիականացման և զարգացման հիմնահարցեր: Պատասխանատու խմբագիր Գ. Գ. Սաֆարյան, Եր., «Պետական ծառայություն», 2004; Маргарян М. М., Арутюнян А. Э., Маргарян М. Г... Особенности обеспечения безопасности публичной политики в Республике Армения.- сборник материалов, X Международной научно-практической конференции, Система ценностей современного общества, Часть 1, Новосибирск, 2010; Մարգարյան Մ.: Քաղաքական շուկայի արդիականացումը որպես Հայաստանի Հանրապետության հանրային անվտանգության բաղադրիչ, Հանրային կառավարում գիտական հանդես, 2012 N1-2:

²⁷ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության ազգային անվտանգության ռազմավարություն (ՀՀ Նախագահի հրամանագիր, 2007, ՆՀ-37-Ն), ՀՀ ՊՆ ԱՌՀԻ-ի «Հայկական բանակ» ռազմագիտական հանդես, 2007:

²⁸ Տե՛ս Հայաստանի Հանրապետության տեղեկատվական անվտանգության հայեցակարգ, 26 հունիսի 2009 թվականի ՆԿ-97-Ն:

²⁹ Տե՛ս www.gov.am; www.parliament.am; www.president.am:

2. Կարևորվել է ՀՀ-ում քաղաքական իշխանության լեզիտիմացման և ժողովրդավարական համախմբման միջև եղած կապը կենտրոն-ծայրամաս տիրույթներում՝ որպես ԱԱ հիմնախնդիր (ժողովրդավարություն վերևից):

3. Հիմնավորվել է ՀՀ ԱԱ կառավարման ռազմավարության ինստիտուցիոնալացման անհրաժեշտությունը՝ քաղաքական լեզիտիմացման համակարգաստեղծ սկզբունքների ներդրման, բնականոն արդիականացում, ինչպես նաև քաղաքական զարգացման ճգնաժամերի համալիր հաղթահարման նկատառումներով:

4. ՀՀ քաղաքական իշխանության լեզիտիմության արդիականացման համա տեքստում նորովի վերլուծվել են «լավ կառավարման» սկզբունքները և խաղաղության մշակույթը, որը ՀՀ ԱԱ գործընթացում համադրել է ինչպես սահմանադրական սոցիալ-հոգեբանական, այնպես էլ բարոյաէթիկական արժեքաբանությունը:

5. ՀՀ-ում ԱԱ դեմ ուղղված նոր ռիսկերի և սպառնալիքների նվազեցման նկատառումներով շեշտադրվել է պատրանքներով տոգորված մարզիմալները անպատասխանատու գործողությունների կանխարգելելու անհրաժեշտությունը անցումից համախմբում գործողույցի գործառնման տիրույթներում:

6. ՀՀ-ում ԱԱ գործընթացները արդիականացնել հետևյալ բանաձևով՝
«Լեզիտիմ գերիշխանություն»+«ռազմավարական մասնակցություն»=«ազգային անվտանգության պոզիտիվ խաղաղության մշակույթ»:

Աշխատանքի տեսական և կիրառական նշանակությունը: Սույն ատենախոսության տեսական նշանակությունն այն է, որ առաջ են քաշվել մի շարք նոր հարցադրումներ որոնք վերաբերում են քաղաքական լեզիտիմությանը՝ որպես ՀՀ ազգային անվտանգության ապահովման երաշխավոր: Ներկայացված են «ընտրանիների լեզիտիմ համագործակցություն», «Լեզիտիմության կերպափոխում», «ժողովրդավարական լեզիտիմության որակ», «Լեզիտիմ գերիշխանություն», «Լեզիտիմության էկոլոգիա» «Ինքնակառավարվող համախմբում» հասկացությունները:

Կիրառական տեսանկյունից ատենախոսությունն արժևորվում է նրանով, որ կատարված վերլուծությունը հնարավորություն կտա փորձագետներին և անվտանգություն ապահովող դերակատարներին բնականոն արդիականացնել իրենց գիտելիքները խաղաղության մշակույթի մասին՝ մասնակցելով ռազմավարական անվտանգության գործընթացին: ՀՀ-ում ազգային անվտանգության ապահովման հիմնախնդիրների շուրջ կատարված վերլուծություններն ու եզրահանգումները կարող են օգտագործվել քաղաքական գործընթացներ և ինստիտուտներ, քաղաքական մարքեթինգ ազգային անվտանգության հիմնախնդիրներ, քաղաքական գլոբալացում, քաղաքական հերմենևտիկա, քաղաքական ցանցագիտություն գիտաճյուղերի դասավանդման ընթացքում, ինչպես նաև ընտրովի դասընթացների ծրագրեր նախապատրաստելիս: Այն օգտակար կարող է լինել նաև քաղաքական վերլուծաբանների, քաղաքական գործիչների և դիվանագետների համար:

Ատենախոսության փորձաքննությունը: Աշխատանքը քննարկել և հրապարակային պաշտպանության է երաշխավորել ԵՊՀ «Քաղաքական ինստիտուտներ և գործընթացներ» ամբիոնը: Ատենախոսության հիմնարար դրույթները հեղինակի կողմից ներկայացվել են ՀՀ ԲՈՂԻ կողմից գրանցված «Կրթությունը և գիտությունը Արցախում», «Բանբեր» «Ակունք», «Հանրային Կառավարում», «21-րդ դար» գիտական հանդեսներում:

Ատենախոսության որոշ դրույթներ ներկայացվել են ԵՊՀ Իջևանի մասնաճյուղում «Աշխարհաքաղաքականություն», «Պաշտպանության արդիականացում» առարկաների, ինչպես նաև «ժողովրդավարական լեզիտիմություն» կամընտրովի դասընթացի դասավանդման ժամանակ:

ԱՏԵՆԱԽՈՒԹՅԱՆ ԴԱՍԱՌՈՏ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածության մեջ հիմնավորվում են հետազոտվող թեմայի արդիականությունը, նպատակն ու խնդիրները, գիտական նորությունն ու պաշտպանության դրված հիմնական դրույթները: Ներկայացված են ատենախոսության տեսական և կիրառական նշանակությունը, հիմնախնդրի գիտական մշակվածության աստիճանը, հետազոտության օբյեկտն ու առարկան, ինչպես նաև մեթոդաբանությունը:

Ատենախոսության «ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊՈՒՆՎՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ՊԵՏԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼԵԳԻՏԻՄՈՒԹՅԱՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹՅՈՒՆ» խորագրով երեք ենթազույգ (ներից բաղկացած առաջին զլխում դիտարկված է քաղաքական լեգիտիմությունը, որի միջոցով վերլուծվում և կանխատեսվում է քաղաքական համակարգի կերպափոխումն ազդեցությունը որպես ազգային անվտանգության ապահովման երաշխավոր:

Առաջին՝ «Քաղաքական իշխանության լեգիտիմության արժեքային համակարգի կերպափոխումը» ենթազույգում, ատենախոսը համակարգված ուսումնասիրում է «լեգիտիմություն» հասկացության սոցիալ-հոգեբանական, քաղաքակրթական և ինստիտուցիոնալ չափումների կերպափոխումները արդի տեղեկատվահաղորդակցական տեխնոլոգիաների զարգացման գործընթացում: Ելակետ ընդունելով լեգիտիմության տեսաբաններ Մ. Վեբերի և Դ. Իստոնի կողմից մշակված մոտեցումները՝ ատենախոսությունում քաղաքական զարգացման ճգնաժամերի հաղթահարման համատեքստում փոփոխությունների նպատակադրված կառավարումը ներկայացված է որպես ազգային անվտանգության ապահովման գործընթաց:

«Լեգիտիմություն» հասկացությունը գիտական շրջանառության մեջ է դրել Մ. Վեբերը (1864-1920)՝ պետական իշխանության և իշխանական հարաբերությունների նկատմամբ գերիշխող զգացմունքային-աստվածային ընկալումներն հարստացնելով ռացիոնալ-նպատակային գիտելիքներով: Որպես սոցիալ-հոգեբանական երևույթ՝ լեգիտիմությունը եռաչափ ժամանակի մեջ ձևավորված նորմերի և կարգի միջոցով պետական իշխանության տարբեր թևերին (օրենսդիր, գործադիր, դատական) օժտեց ռավատի, հեղինակության, արդարության, աջակցության արժեքաբանությամբ: Ելակետ ընդունելով այն, որ լեգիտիմության հաստատումը բազմաչափ երևույթ է ենթազույգում վերլուծված են ինչպես Մ Վեբերի ավանդական («սրբազան-հերոսային», «հեղինակության աստվածացման» և «իշխանության աստվածացման»), հարիզմատիկ, ռացիոնալ-իրավական (լեզալ-բյուրոկրատական), այնպես էլ Դ. Իստոնի կողմից առաջադրված գաղափարական, կառուցվածքային և անհատական լեգիտիմության տիպերը: Համեմատության մեջ դիտարկելով Մ. Վեբերի և Դ. Իստոնի մոտեցումները ատենախոսը բնական իրավուքի, ազատության և արդարության գործառնան տիրույթներում որպես ազգային անվտանգության ապահովման երաշխիք կարևորել է ռասարակության կողմից պետական իշխանության հեղինակության և լեգալության ընթացական ընդունումը: «Անցում-համախմբում» հարացույցի շրջանակներում պետական լեգիտիմությունը ուսումնասիրված է վարքաբանական, համակարգային, ինստիտուցիոնալ, կառուցվածքագործառնության մոտեցումների հիման վրա, որոնք ենթադրում են և լեգիտիմության, և անվտանգության մշակութային տեսքով արդիականացման բազմաբնույթ սցենարներ: Վերջիններս էլ ԱՄՆ նպատակադրված կառավարման համար ենթադրում են ավանդական և արդիական արժեքների այնպիսի փոխհարաբերություն, որը նպաստում է երկրի միջազգային հեղինակության ամրապնդմանը, սահմանադրաբանության հաստատմանը, ինչպես նաև գիտելիքի լեգիտիմացմանը:

Հիմնավորելով բազմամակարդակ փոփոխությունների տիրույթներում ռացիոնալի և իռացիոնալի անհրաժեշտությունը՝ ատենախոսը քաղաքական համակարգի կերպափոխման գործընթացում կարևորում է մարդկանց ներքին համոզմունքի, պետության ինստիտուտի կարգավորիչ դերի, ինչպես նաև ԱՄՆ գերակայության հիմնախնդիրները: Նկատի ունենալով լեգիտիմության քաղաքակրթամշակութային սինթետիկ բազմաշերտությունը կարևորված է լեզալ լեգիտիմությունը (Ժ. Լիտտար), որի պարագայում իշխանական հարաբերությունները ձեռքբերված են դեմագոգներից, նախանձի և խանդի հողի վրա ծավալված գործողություններից: Այս համատեքստում առանձնացված են ռացիոնալի և իռացիոնալի փոխհարաբերությունները տնտեսական ոլորտում, կրոնում, քաղաքականությունում, իրավական և բարոյաէթիկական հարաբերություններում:

Հիմնավորված է, որ քաղաքական լեգիտիմությունը «Ես»-երի փոխազդեցությունների որոշակի վարքաբանական համակարգի գործառնան արդյունք է: Որպեսզի քաղաքական համակարգը արժագանքի շրջակա միջավայրից ստացած ազդակներից, պետք է ընդունակ լինի դիմակայել նաև հակազդեցությունների՝ ադապտացվելով փոփոխվող իրականությանը: Արտաքին միջավայրում հավասարաժեռ ինքնավստահությունն ու ինքնարժևորումը «Ես»-ի մոտ բարձրացնում են պիտանելիության զգացումը՝ խթանելով անվերջ զարգացող՝ ինքնահաստատման, ինքնիրացման և ինքնա նախաձեռնող գործողություններ: Այսպիսով՝ քաղաքական իշխանության լեգիտիմությունը եռամակարդակ կառուցվածք ունի, որտեղ հասարակության կողմից պետության ինստիտուտի սատարումը ազգային անվտանգության ապահովման երաշխիք է:

Երկրորդ՝ «Ազգային անվտանգության և քաղաքական իշխանության լեգիտիմության ապահովման հիմնախնդիրները» ենթազույգում, հիմք ընդունելով ԱՄՆ ընդարձակված օրակարգի տեսաբանների (Բ. Բուզան, Յ. Գալթուզ) դիտարկումները, կարևորված է քաղաքական գիտելիքների լեգիտիմ արդիականացման անհրաժեշտությունը ունիվերսալ և ազգային արժեքային համակագերի համադրման տիրույթներում:

Ենթազույգում շեշտված է, որ ազգային անվտանգության զարգացման համակարգի (այսուհետ՝ ԱԶԳ) գործառնան միջոցով հնարավոր է կանխել պետության, հասարակության և անձի շահերի տարամիտվածությունը քաղաքական իշխանության լեգիտիմության վերաբերյալ: Այս նկատառումներով ԱԶԳ սերտորեն կապված է այն բոլոր հայեցակարգերի հետ, որոնց օգնությամբ քաղաքական համակարգը անվտանգության քաղաքականություն է մշակում, իրականացնում և ապահովում:

Ատենախոսը փաստել է, որ «Սառը պատերազմի» ավարտից հետո անվտանգության տեսության մեջ ռազմական գործոնին համատեղ սկսեցին գերակայել այնպիսի արտածին (միգրացիա, ազգայնականության աճ, էթնիկական և կրոնաաղանդավորական բախումներ, կոռուպցիան, թրաֆիքինգը և այլն) գործոններ, որոնք պետական սահմանից դուրս ազդում էին քաղաքական իշխանության լեգիտիմության վրա: Անվտանգության ընդարձակված օրակարգի տեսաբաններից Բ. Բուզանը, համակողմանի վերլուծելով նոր մարտահրավերները, բացահայտեց ռազմական, քաղաքական, հասարակական, տնտեսական և բնապահպանական սպառնալիքները: Յ.Գալտուզը հաղադրություն խաղաղ միջոցներով հաղադրություն և հակամարտություն, զարգացում և քաղաքակրթություն: Նշված հինգ ուղղությունները որպես համալիր ամբողջություն, ատենախոսի համոզմամբ, անվտանգություն են ապահովման անհատ-պետություն-հասարակություն դերակատարների փոխհարաբերությունների բոլոր մակարդակներում: Հիմնավորելով պետության որպես միջազգային համակարգում գերիշխող դերակատարի փաստը ատենախոսը շեշտել է, որ ԱՄՆ ներքին և արտաքին սպառնալիքների բացահայտման, կանխարգելման, չեզոքացման, հակադարձման, կանխատեսման և ռիսկերի կառավարման բազմամակարդակ

գործընթաց է: Ատենախոսը հանդգնած է, որ ունիվերսալ արժեքների զարգացման պարագայում էլ արդիականանում է և ազգային ոգին, և հասարակական կարծիքը, որոնց հաշվառմամբ էլ տեղի են ունենում սուբյեկտիվ-զգայական լեզվափոփոխությունից անցում դեպի օբյեկտիվ-ռացիոնալացվածը, որն էլ իշխանության լեզվափոփոխումը օժտում է 1) նպատակադրված ռացիոնալությամբ, 2) արժեքային ռացիոնալությամբ, 3) արդյունավետությամբ, 4) ավանդականությամբ: Լեզվափոփոխումը որպես ԱՄՆ երաշխավոր ստեղծում է գաղափարներ, արժեքներ, վարքի, բարոյական նորմերի սոցիալական գործունեության համակարգ, որը ներառում է քաղաքական զարգացման և տեսությունը, և արևելասկան: Այս ամբողջությունն էլ որպես ԱՄՁՀ, ունի ինստիտուցիոնալ-նորմատիվային, տեղեկատվահաղորդակցական, քաղաքակրթական, բարոյաէթիկական ենթահամակարգեր: Վերջիններս գործառու են կարծաժամկետ և երկարաժամկետ ժամանակային տիրույթներում՝ փաստելով անվտանգության ապահովման գործընթացի լեզվափոփոխումը: Այս պարագայում կարևոր է, թե հատկապես ժամանակի որ հատվածի (անցյալ-ներկա-ապագա) ազդեցությունն է որոշիչ «ես»-ի լեզվափոփոխության արդիականացման համար:

Ուստի լեզվափոփոխության ճգնաժամի հաղթահարման հիմնախնդիրը դիտարկված է շերտավորված և շարժունակ տեղեկատվության շրջանակներում, որը կիրառվում է քաղաքական համակարգի ինստիտուտների կողմից անվտանգության գիտակցված պահանջումները բացահայտման, վերլուծման և կառավարման գործընթացում: Այս համատեքստում լեզվափոփոխության հորիզոնական և ուղղահայաց տեղեկատվահաղորդակցական բազմաչափության արտահայտիչներ են դիտարկվել «նույնականացման (identity) կրող դերակատարները (Կ. Դոյչ)» որպես ազգային անվտանգության և քաղաքակրթական սահմանները արդիականացնող գործակալներ:

Արդյունքում ՀՀ-ում ձևավորվում է ԱՄՁՄ արժեքային բազմաչափությունը փաստող տարածություն, որը իշխանության լեզվափոփոխության առումով ներառում է մի քանի «աստիճաններ»՝ տեղականից մինչև անդրազգային: Այսպիսով ինքնիշխանությունների բախումները չեզոքացնելու նպատակով անվտանգության քաղաքականության մշակումը և ապահովումն ուղղեցվում է փոխլրացմամբ (complementarity), որը հնարավորություն է տալիս աշխարհը տեսնել միասնության մեջ՝ ազնվորեն վերափոխելով և ամբողջականացվելով մարդու և մշակույթի անվտանգ արարման միջազգային գործընթացին:

Երրորդ «Քաղաքական իշխանության լեզվափոփոխումը՝ ազգային անվտանգության ընդարձակված օրակարգի ապահովման գործընթաց» ենթազխում հիմք ընդունելով Դ. Իսթոնի, Ս. Լիփսեթի, Ջ. Ռոուլսի, Յ. Հաբերմասի, Օ. Հեֆֆենի, Պ. Բուրդյեի մոտեցումները, ուսումնասիրված է իշխանության լեզվափոփոխման գործընթացը որպես հասարակություն-պետություն-ազգ-անհատ բազմավեկտոր երկխոսության համակարգ: Ուսումնասիրելով քաղաքական իշխանության լեզվափոփոխման պահպանողական (ավտորիտար) և ազատական-ժողովրդավարական (քաղաքացիական) հայեցակարգերը՝ ատենախոսն այն կարծիքին է, որ արդի ցանցային կառավարման պայմաններում նրանք փոխլրացնում են միմյանց: Համաձայն ատենախոսի թույլ լեզվափոփոխումը կարող է հաղթահարվել նպակադրված կառավարման միջոցով, եթե նրա հիմնական պատասխանատուն՝ պետությունը, հետամուտ է լինում քաղաքական ընտրանու, բիզնես ընտրանու և արոճմիտեթնական կառավարիչների թափանցիկ գործունեության միջոցով սոցիալական արդարության հաստատմանը: Համադրելով «արդարությունից դուրս լեզվափոփոխումն չկա» (Ջոն Ռոուլս) և «պետաիրավական բաշխողական համակեցությունից դուրս լեզվափոփոխումն չկա» (Օ. Հեֆֆեն) հայեցակարգերը՝ ատենախոսն արժևորում է Յ. Հաբերմասի «ցանկացած իշխանության լեզվափոփոխում ենթադրում է քանակաբանական ծավալում» սկզբունքը: Ելակետ ընդունելով Հաբերմասի մոտեցումները

ատենախոսը գտնում է, որ լեզվափոփոխումը, քաղաքական իշխանության բնույթով պայմանավորված, հաստատվում է և բանավեճի, և երկխոսության, և բանակցությունների միջոցով: Ուստի անհրաժեշտ է հստակ տարբերություն դնել նպատակառացիոնալ և հաղորդակցառացիոնալ գործողությունների միջև: Փաստորեն քաղաքական զարգացման ճգնաժամերի հաղթահարմամբ պայմանավորված լեզվափոփոխման գործընթացն իր դիմամիկ բնույթով որպես արդյունավետ քաղաքականության հետևանք, քաղաքական կուրսի իրականացման միջոցով բարձրացնում է բոլոր քաղաքացիների հավատարիշ իշխանության նկատմամբ: Այդ առումով լեզվափոփոխման գործընթացներն ուսումնասիրվել են հումանիստական և էտատիստական ձևաչափերի օգնությամբ, որոնց փոխհարաբերություններով էլ պայմանավորված՝ հնարավոր է բացահայտել զարգացած և զարգացող երկրների իշխանության լեզվափոփոխման տարբերությունների մակարդակը:

Որպես երևույթի ճանաչմանը ուղղված գործողությունների համակարգ՝ լեզվափոփոխումը լեզվափոփոխման գործընթացի աստիճանի զննահատականն է հարահոս փոփոխվող քաղաքական ժամանակի մեջ: Այս բազմաանկարդակ իմացաբանական երևույթը ենթադրում է ինքնանույնացում իշխանության սուբյեկտի և օբյեկտի միջև, առանց որի անհնար է որոշակի ճանաչողական գիտելիքներ իշխանության խորհրդանիշների մասին: Ատենախոսն այն կարծիքին է, որ լեզվափոփոխման բազմաչափությունը պայմանավորված է վերոնշյալ ուղորտներում ժողովրդավարական համախմբման սկզբունքների առկայությամբ. հավատը, արդարությունը, հեղինակությունը, վստահությունը, կարգի արդյունավետությունը, տնտեսական բարօրությունը, ինչպես համակարգի լեզվափոփոխման, այնպես էլ ազգային անվտանգության ապահովման երաշխավորներ են:

Ատենախոսության «Քաղաքական լեզվափոփոխման գործընթացը և ազգային անվտանգության ապահովման քաղաքականությունը Հայաստանի Հանրապետությունում» երկրորդ գլխում ուսումնասիրված է քաղաքական համակարգի զարգացմամբ պայմանավորված ժողովրդավարական լեզվափոփոխման ունիվերսալ արժեքայնությունը: Այս հետամուտ լինելով «հեղափոխություն վերևից» սցենարի գործառնանքը՝ անվտանգություն է ապահովում բոլոր դերակատարների համար:

Առաջին «ժողովրդավարական լեզվափոփոխման հաստատման առանձնահատկությունները Հայաստանի Հանրապետությունում» ենթազխում ուսումնասիրված են կերպափոխվող համակերպերի կողմից անորոշությունների հաղթահարման սցենարները:

ժողովրդավարացման տեսաբանների կողմից (Ս. Հաթինգթոն, Գ. Օ'Դոննել, Ա. Պլազոլսկի), մշակած «բոլորի պատերազմը բոլորի դեմ», «հաղթող ստանում է ամեն ինչ» «կանոններով պատերազմ» սցենարների օգնությամբ դիտարկելով ՀՀ քաղաքական գործընթացների առանձին ժամանակահատվածները՝ ատենախոսը եզրակացնում է, որ նրանցից յուրաքանչյուրը ի հայտ է բերում անցումային վարչակարգին բնորոշ լեզվափոփոխման առանձնահատկություններ: Այս համատեքստում ատենախոսը փաստել է, որ ՀՀ-ում քաղաքական և տնտեսական շուկայի արդիականացումը ենթադրում է «բարեփոխումներ վերևից» կամ «հեղափոխություն վերևից» սցենարի առկայություն:

Կիրառելով ամերիկացի քաղաքագետներ Ջ. Սեխոնի և Ռ. Սնայդերի ժողովրդավարական լեզվափոփոխման գործընթացում «պատճառականության ձագարի (funnel of causality)» համակարգային մեթոդաբանությունը՝ փաստված է, որ այն ապակետորոնացնում է իշխանական հարաբերությունները: Ձագարի յուրաքանչյուր հարթություն ներկայացնում է ժամանակային տարբեր չափումների մեջ գտնվող այնպիսի գործընթացներ, որոնք իրար զուգամիտող պատճառական շղթա կազմելով շարժվում են ձագարի լայն մասից դեպի նեղ մասը: Փոխլրացման էֆեկտի միջոցով ձագարի յոթ մակարդակներում (արտաքին միջազգային, պետական և ազգաստեղծ, սոցիալ-տնտեսական

эффективности управления через внедрение научно-аналитической парадигмы. Автор придерживается подхода, что качество любой реформы обусловлено уровнем прозрачности участия и конкуренции.

Подобный системный подход оправдан, так как на современном этапе интеграции и глобализации расширяется сетевое управление.

Как новая форма модернизации политика безопасности, политическая сеть между государством и общественно-политическими институтами является пространством установления комплексного коалиционного взаимопонимания. Оно эффективно в том случае, если основной актор политической легитимности – правящая элита, способен вести диалог на уровне **государство- общество- гражданин**, вводя в повестку проект реформ, основанный на принципах «хорошего управления». С помощью последних, каждая подсистема политической системы, имея собственные обязанности предотвращения угроз национальной безопасности, прогнозирует механизмы управления возможных опасностей и рисков, которые препятствуют демократической легитимности.

В третьей главе «Легитимность политической власти, как гарант модернизации стратегии национальной безопасности РА» автор в контексте модернизации легитимности политической власти РА по-новому рассматривает принципы хорошего управления и культуры мира, сопоставляя как конституционную и социально-психологическую, так и морально-этическую ценностные системы.

Их естественная деятельность в РА, повышая и качество демократии, и уровень консолидации, поспособствует модернизации обеспечения национальной безопасности с помощью научно-аналитической парадигмы. Только в этом случае в РА будет сформирован благоприятный режим для осуществления сотрудничества общество-частный сектор (PPP-Public-Private Partnerships). При естественном функционировании этих двух систем с целью снижения новых рисков и угроз против обеспечения национальной безопасности РА подчеркивается необходимость предотвращения безответственных действий маргиналов с целью установления культуры позитивного мира. В этом плане обоснована необходимость прозрачности процесса реформирования и функционирования GR технологий в системе обеспечения национальной безопасности Республики Армения.

MAIN ISSUES OF PROVIDING NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF ARMENIA IN THE CONTEXT OF LEGITIMACY OF POLITICAL AUTHORITY
“Dissertation under 23.00.03 chiper-“Political Institutions and Processes” (Political sciences) aspiring to earn a PhD in Political Sciences. The public defense of the dissertation will take place on **June 6, 2013 at 15.00**, in the National Strategic Research Institute under the MoD of RA at the **056 HAC Specialized Chamber session**
(Address: K. Ulnetsi str. 56/6, Yerevan 0037, Republic of Armenia)

SUMMARY

The main goal of the research is to identify the main issues of providing national security of the Republic of Armenia in the context of legitimacy of political authority. The structure of the thesis corresponds to the aims and tasks of the research, and consists of an introduction, three chapters, conclusions, bibliography and references. The introduction presents the relevance of research, main tasks and objectives, theoretical and applied meanings, as well as the research methodology.

The first chapter-“Provision of National Security, as Priority of Legitimacy of State Power” the author systematically examines the socio-psychological, civilizational and institutional measurements of the concepts of legitimacy and security in the process of development of modern informational-communicational technologies. These measurements consist of new considerations of the system of values embodied in multidimensional changes of theory of legitimacy of M. Webber, D. Iston, S. Lipset, G. Rowels, Y. Habermas, C. Haffén, P. Bourdieu. For targeted management of the provision of national security in the paradigm of “transit-consolidation” interrelations of traditional and modern values have been analyzed, which stimulate the strengthening of the country’s international prestige, sustainment of constitutionalism, as well as the legitimate modernization of knowledge of governance with the help of tripartism. Taking into consideration the approaches of theorists of the expanded agenda of providing national security (B. Busan, Y. Galtung), the author underlines the necessity of harmonic functioning of institutional-normative, information-communicational, civilizational, and moral-ethical subsystems of the political systems through complementarianism and cooperation policies. The possibilities of modernization of the political system are validated through this point of view with the help of hope, belief, authorship, justice, tolerance and their support for authorities.

The second chapter - “The policy of providing national security in the Republic of Armenia and the process of political legitimacy” considers the universal values of democratic legitimacy contracted with the development of the political system. In order to prevent marginalization of political and economic markets of the RA the problem of modernizing the RA “National Soul” is justified in the context of political legitimacy. In this context, the author considers corruption as a threat to national security.

To improve the efficiency of public administration in the RA the necessity of program formation, science provision and the system of estimation of management efficiency through the implementation of scientific-analytical paradigms is highlighted. The author is of the opinion that the quality of any reform is due to the level of transparency, participation and competition.

Such a systematic approach is justified, because at the present stage of integration globalization expands network management. As a new form of modernization of the security policy, the political network between the state and the sociopolitical institutions is considered a field to establish a comprehensive coalitional understanding. It is effective in the event that the main actor of political legitimacy - the ruling elite is able to engage in dialogue at the level of state-society-citizen, introducing the draft agenda of reforms based on the principles of "good governance." With the assistance of the latter, each subsystem of the political system, having its own obligations for preventing national security threats, predicts the possible mechanisms of management of threats and risks that hinder democratic legitimacy.

In the third chapter - "The legitimacy of political power, as the guarantee of the modernization of the RA National Security Strategy," the author newly examines the principles of good governance and culture of peace in the context of the modernization of political power in the RA, comparing constitutional and sociopsychological, as well as moral and ethical value systems.

Their natural functioning in the RA, increasing the quality of democracy and the level of consolidation will contribute to the modernization of national security through the use of scientific and analytical paradigms.

Only in this case the RA will generate a favorable regime for the implementation of the Public-Private Partnership (PPP). With the natural functioning of these two systems in order to reduce new risks and threats against the provision of national security of the RA the need to prevent irresponsible actions of marginal groups for the purpose of establishing a positive culture of peace is emphasized. In this context the necessity of transparency in the process of reform and functioning of GR technologies in the system of providing national security of the RA is justified.

A handwritten signature in black ink, consisting of a stylized, cursive script that is difficult to decipher. It appears to be a personal or official signature.